

РЕЧЕВОТО ЕТИКЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА НАЧАЛНИЯ УЧИТЕЛ

Миглена Велчева

Модернизирването на българското начално училище създава условия за нов подход към образованието – чрез личностноориентиран учебно-възпитателен процес. Необходимостта от замяна на авторитарния стил на обучение е обусловена от актуалните цели, поставени пред образованието – да формира социално пълноценни личности, които да се адаптират лесно и успешно в динамично променящото се общество.

С оглед на тази тенденция, новите нормативни документи по български език и литература за етапа 1–4 клас акцентират върху речевото етикетно образование на децата (вж.: ДВ, бр. 48, 2000).

Основните доводи за повишения интерес към изграждането на различните нива на етикетна компетентност в начална училищна степен са следните:

- чрез речевото етикетно обучение се формират важни комуникативноречевни умения, съдействащи за успешното общуване в различни сфери от живота на 7–11-годишните;
- подпомага се нравственото изграждане на детската личност;
- постига се възпитателно въздействие в областта на естетическата сфера.

Тъй като речевият етикет е стратегия на успеха и „инструмент“ за изграждане на имидж в перспективни области на живота, може да се обобщи, че чрез речевото етикетно обучение активно се спомага успешна интеграция на децата в обкръжаващия ги социум (вж. по-подр. Мандева 2004; Йорданова, Мандева, 2007, с. 70–80).

Преди да се разгледат конкретни методически акценти в тази посока, трябва да се познава и отчита ролята на началния учител в този важен образователен процес. Имат се предвид данни от актуални изследвания на психологията и педагогиката, според които в началното училище педагогът е основен авторитет за малките ученици. Той има уникалната възможност да възпитава и въздейства чрез собственото си поведение и реч, като „подава“ етикетни еталони на децата. Тази възможност придобива още по-голяма

стойност на фона на езиковата ситуация в България, която предлага на децата твърде оскъдно нужните примери за правилно изградено според нормите на етикета речево поведение. Следователно, отговорността на учителя в тази насока е огромна.

Предвид това **цел** на настоящото изследване е чрез анализ на данни от анкета, проведена с начални учители, да се синтезират изводи за тяхната роля в процеса на речево етикетно образование в 1–4 клас и да се изведат съответни методически изводи. **Очакването** е: ако се анализират данни от анкета, проведена с начални учители, ще се синтезират изводи за ролята на педагога в процеса на речево етикетно образование в 1–4 клас и ще се изведат съответни методически изводи.

Ползват се следните **изследователски методи**:

- анкета;
- количествен и качествен анализ на обобщени емпирични данни.

За да се изпълни целта на изследването, ще бъдат анализирани сведения от анкета с 50 начални учители* от градовете Никопол, Плевен, Велико Търново, с. Плъстина — община Попово.

Проведената анкета е анонимна, писмена.

Състои се от четири въпроса, които са закрити.

Ползват се 3- и 4-степенни скали на възможните отговори на въпросите от анкетата .

Направена е логическа проверка на попълнените анкетни карти, след което обобщените емпирични сведения са анализирани количествено и качествено.

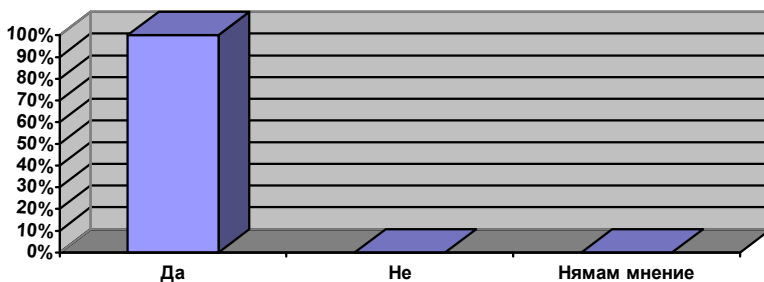
Първият анкетен въпрос е :

По Ваше мнение трябва ли в началните класове децата да бъдат обучавани на речев етикет?

Получените резултати се следните: от анкетиранияте 50 информатори 50, т.е. 100% , отговарят утвърдително.

* Анализиранияте данни са от пилотно проучване. Предстои разширяване на обхвата на информаторите в условията на експериментална работа.

Графика № 1
(резултати от анкетен въпрос № 1)

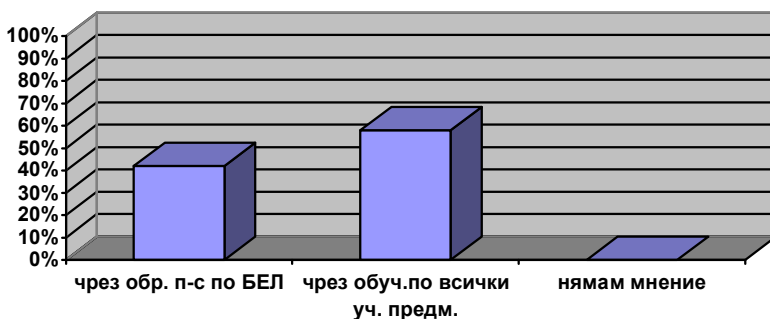

Вторият въпрос от анкетата е:

Според Вас как трябва да се осъществи такова обучение?

29, т.е. 58%, от информаторите, са на мнение, че речевото етикетно образование следва да се реализира чрез обучението по всички учебни предмети. Останалите 21,42%, от участниците в анкетата, са на мнение, че отговорността за това е на образователния процес по български език и литература.

Графика № 2
(резултати от анкетен въпрос № 2)

Легенда:

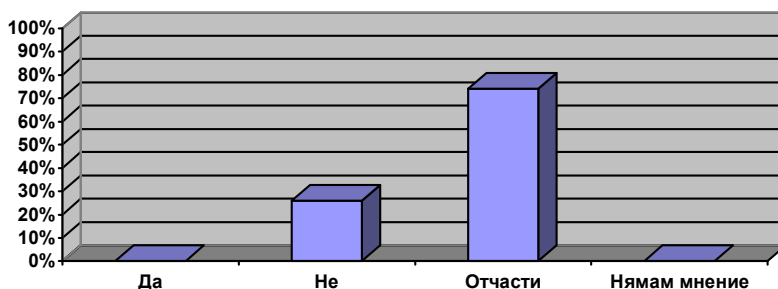
- *чрез обр. п-с по БЕЛ* – чрез образователния процес по български език и литература
- *чрез обуч. по всички уч. предм.* – чрез обучението по всички учебни предмети

Третият анкетен въпрос е:

По Ваше мнение новата нормативна документация (ДОИ за учебно съдържание, учебен план, учебни програми) поставя ли нужния акцент върху етикетното речево образование на децата?

Според 37,74% от анкетираните, новите нормативни документи представят стандарти за речево етикетно обучение, но съществуват и известни несъвършенства, които възпрепятстват качествено му реализиране в практиката. Останалите 13,26%, са на мнение, че нормативната документация не поставя акцент върху етикетното речево образование

Графика № 3
(резултати от анкетен въпрос № 3)

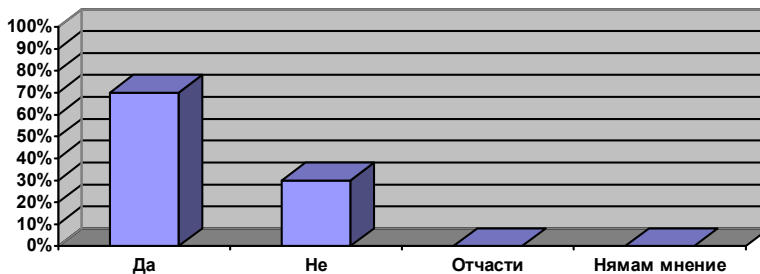

Четвъртият въпрос от анкетата е :

Според Вашите наблюдения осъществява ли се междупредметна интеграция при обучението на български речев етикет?

Според 35,70%, от анкетираните, обучението на български речев етикет се извършва в условията на междупредметна интеграция. Останалите 15,30%, са на противоположното мнение.

Графика № 4
(резултати от анкетен въпрос № 4)

Анализът на обобщените емпирични сведения позволява да се открият следните **изводи**:

- Положителен е фактът, че съвременният начален учител осъзнава значимостта на речевото етикетно обучение, както и необходимостта от неговото провеждане. Това дава основание да се предположи, че той подхожда с необходимата отговорност при формирането на детската етикетна компетентност; оценява нейната практическа стойност, поради което създава необходимата мотивация у учениците да овладяват нормите на „добрия тон”. Предполага се, че чрез своята реч и отношение в работата и извън нея педагогът се старее да бъде еталон за речево поведение за учениците.

- По-голяма част от анкетираните основателно определят, че методическата грижа над етикетното поведение и вежливата реч на децата трябва да интегрира обучението по всички учебни предмети. В същото време обезпокояващ е фактът, че голям процент от информаторите (42%) споделят мнение, че нормите на „добрия тон” могат да се овладеят от 7–11-годишните само чрез обучението по български език и литература. Безспорно на това обучение се отрежда основната отговорност, но образователните ефекти не могат да бъдат устойчиви и удовлетворителни, ако не се приложи интегративен подход.

- Болшинството анкетирани оценяват положително стандартите за речевото етикетно обучение, заложи в новите нормативни документи, но споделят и известни колебания, отчитат някои несъвършенства. Това позволява да се направи извод, че съвременният начален учител не следва механично предписанията на учебната документация, а я анализира и оценява критично, което му дава възможност за рационален „прочит” на образователните стандарти и за тяхното творческо интерпретиране.

- Голяма част от учителите споделят мнение, че на практика се осъществява междупредметна интеграция при обучението на български речев етикет в 1–4 клас. Това дава основания да се мисли, че те се стремят да следват иновативните тенденции в образованието, въпреки липсата на достатъчна прозрачност и конкретизация по проблема в норматив-

ните документи. Значително по-малък процент от информаторите (30%) са на мнение, че интеграцията при обучението на речев етикет не се осъществява на практика.

- При сравнение на получените данни от анкетни въпроси 2 и 4 се забелязва несъответствие. Отговаряйки на анкетен въпрос 2, 58% от учителите са на мнение, че етикетното обучение трябва да се осъществи в условията на междупредметна интеграция. Според останалите 42% това обучение следва да се извършва само в уроците по български език и литература. Но при отговорите на въпрос № 4 от анкетата, вместо очакваните 58%, 70% от учителите отговарят, че обучението на речев етикет се осъществява чрез междупредметна интеграция. Възниква въпросът какви методически решения вземат педагозите, според които вежливата реч е предмет само на обучението по български език и литература, а в същото време отчитат интеграция в образованието. Позитивно или негативно е тяхното отношение към интердисциплинарния подход? Отговорите на тези въпроси изискват специално внимание и ще бъдат предмет на следващи изследвания.

Неоспорим остава фактът, че за да овладеят малките ученици нормите на речевия етикет, значение имат преди всичко уменията на учителя, който трябва да проявява гъвкавост и творчество в работата си, да подхожда с позитивизъм и усърдие към образователния процес и самият той да бъде еталон за речево поведение при общуването с децата.

ЛИТЕРАТУРА

1. **ДВ, 2000:** Държавен вестник, 2000, бр. 48.
2. **Мандева, 2004:** Мандева, М. Обучени на устно диалогично етикетно общуване (1–4 клас). В. Търново, 2004.
3. **Мандева, Йорданова, 2007:** Мандева, М., Д. Йорданова. Методика на обучението по български език и литература в началните класове – проблеми и перспективи. Втора част. В. Търново, 2007.

РЕЧЕВОТО ЕТИКЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА НАЧАЛНИЯ УЧИТЕЛ

МИГЛЕНА ВЕЛЧЕВА

Резюме

Статията представя и анализира данни от анкета с начални учители с цел да се открият проблемите при обучението на речев етикетв 1–4 клас и да се направят изводи за ролята на педагога в процеса на речево етикетно образование.

THE SPEAKING ETIQUETTE'S EDUCATION IN THE ELEMENTARY
SCHOOL'S TEACHER

MIGLENA VELCHEVA

Summary

This report represents and analyses data from an inquiry with teachers from an elementary school, with the purpose of showing problems at the speech etiquette teaching and to draw conclusion about the teachers role in the process of the speech etiquette education.